

## РЕЗЮМЕ

на доклада за публичния образ на съда  
в Разград, Плевен и Пазарджик

Докладът за публичния образ на съда, изготвен от Центъра на неправителствените организации в Разград, е резултат от проучване на общественото мнение в Разград, Плевен и Пазарджик, проведено през месеците юли и август 2008 година.

Допитването е част от проект „Развитие на Национална НПО мрежа за гражданско наблюдение на съдебната власт“. Той е финансиран от Европейския съюз чрез програма ФАР „Развитие на гражданското общество“ 2005.

Проучването е базирано върху мненията на 1500 случайно избрани граждани, анкетирани от 10 доброволци чрез специално съставени за целта въпросници, насочени към оценка работата на съдилищата в трите града.

За да постигне висока степен на достоверност в проучването и да получи **анонимно анкетиране**. По този начин запитаните бяха предварително освободени от ограниченията, които персонификацията би могла да породии. Важни за проучването бяха свободата на изразените мнения и оценки, а профилът на извадката бе съставен въз основа на характеристики, които не нарушават тайната на самоличността.

В анкетата преобладаващо участие имат хората в активна възраст до 50 години, повече от половината реципиенти са с висше образование, като жените са повече от мъжете.

Обобщеният анализ на мненията и нагласите показва, че **гражданите се интересуват от работата на съдебните институции и искат да бъдат информирани за свършеното от тях**. Независимо дали мненията на запитаните са формирани от личните им наблюдения и участие в съдебни процеси или става дума за оценки, получени чрез опосредстващи източници, **хората подлагат на критична преценка професионалните действия, обществения престиж на магистратите и служителите в съдебните канцеларии**.

Очакванията към съдебната система са повишени и препоръките за подобряване на работата ѝ изобилстват. Затова отговорите в свободна форма, по брой и многообразие, са почти равни на стандартно зададените опции в анкетата. Готовността на участниците в допитването да се ангажират с конкретни мнения показва, че гражданите вече отчетливо съзнават нуждата от добре функционираща и независима съдебна система в демократичното общество, в което предпочитат да живеят.

**Като най-тревожна тенденция - в 92% от отговорите, е увереността на хората, че в съда цари корупция**. Само 8% от запитаните категорично отхвърлят възможността жреците на Темида да са неподкупни. Почти две трети от анкетираните (59%) избягват прекия отговор и се ограничават с неопределеното „Не знам“, което не изключва недоверието. Една трета (33%) са непоколебими в мнението си, че делата в съда не се решават по съвест и субективизмът е водещ.

**Недоверието в съдебната система се потвърждава и от последващата в анкетата хипотеза, която изследва реакцията на гражданите при установен случай на подкуп**. В такава ситуация само 13% биха сигнализирали председателите на съответните съдилища, 25% ще потърсят гласност чрез ме-

диите, а 37 % биха сигнализирали в полицията. Всеки пети (22 %) обаче не би направил нищо, защото не вярва в ефективността на институциите и в почтеността на държавата като цяло.

Съмненията, че Темида не работи със завързани очи, личат и в секцията въпроси, които оценяват отношението на съдиите към участниците в процеса и тяхната безпристрастност. Само 18 % от запитаните считат, че в техния град е гарантиран справедлив и равнопоставен процес. Всеки трети (32 %) анкетиран смята, че съдиите допускат прояви на пристрастие, а 15 % направо ги обвиняват в дискриминация спрямо някоя от страните.

Разнопосочни са и оценките за качеството на съдебния процес. Само 2 - 3 % от всичките 1500 попитани граждани преценяват обективността в съдебната зала като отлична, а между 2 и 6 % са доволни от бързината, с която се решават делата. От 11 до 15 % от анкетираните са категорични, че съдът работи лошо по показателите бързина и безпристрастност. Като се вземе под внимание, че около 25 % от запитаните не са се ангажирали с мнение, броят на гражданите, доволни от работата на съдилищата в този аспект, е не повече от половината.

Нагласите, че функционирането на съдебната система се нуждае от подобряване, личат в разнообразието от препоръки и мнения, изразени в свободна форма. Като изключим блока от отговори, показващи недоверие *„Никой няма да вземе предвид моето мнение“*, **близо две трети от запитаните предлагат конкретни подходи и ясно дефинирани изисквания.**

*„Съдиите да работят по-бързо, да не се протакат делата, да са обективни, безпристрастни, справедливи. „Да не пращат в затвора само роми и кокошкари, искаме зад решетките и едри риби“. „Да не осъждат само нас, бедните цигани, за кражби, които правим, за да си храним децата, нас ни съдят по бързата процедура, а богатите бандити са на свобода“.* Подобни мнения в различни варианти показва, че в **обществото цари убеждение, че законите у нас не са еднакви за всички.**

Освен че изискват от съда повече професионализъм, голяма част от анкетираните заявяват **открито претенциите си и към публичното поведение на магистратите, техния обществен престиж или липсата на такъв.** Правят впечатления мнения като *„Да шофират трезви“, „Да не гуляят с хора от сенчестия бизнес“, „Гола вода е нашето правосъдие, като цялата ни държава“, „Да се провери дали имотното състояние на магистратите отговаря на официално декларираните им доходи“.*

Категорични в изискването си за по-добро обслужване са запитаните и когато оценяват работата на служителите в съдебните канцеларии. *„Не искам кисели физиономии“, „Да спазват работното време“, „Да не висят с часове в барчето на съда“. „Груби са, всички са назначени с връзки, затова са нахакани и не се интересуват от гражданите.“*

Критичността към съдебната система и към действията на нейните служители участниците в анкетата съчетават с надежда, че тя ще бъде реформирана в посока на положителните европейски практики. **За подобряването на съдопроизводството гражданите от трите български града разчитат повече на външния натиск, отколкото на вътрешната готовност на третата власт да се промени към по-добро.** *„Да слушат критиките на Евросъюза“, „Да работят по европейските стандарти, за да не ни карат да търсим правосъдие в Страсбург“, „Контрол“, „Наказания“, „Уволнения“, „Пълна подмяна на съдебния състав“, „Честност в конкурсите за съдии, а не купени места за магистрати“, „Не на роднинските назначения“, „Слушайте Брюксел“, „Европа ни гледа под лупа“, „Да преминат обучение за етика и професионализъм в ЕС“.*

**Като способ за реформиране на системата, анкетираните препоръчват засилването на гражданския контрол и откриването на съда към обществото. Близко две трети от участниците в допитването признават, че в момента получават информация за дейността на съда от медиите, главно от телевизията.** Голяма част от запитаните обаче искат директен достъп до случващото се в съдебните зали и очакват да го намерят в Интернет чрез сайтовете на съдилищата. **Съществуващите сега страници не задоволяват потребителите** и те се надяват сведенията за делата, техния ход, решенията да бъдат съобщавани с повече подробности.

Освен на пряка информация в електронната мрежа, **гражданите се надяват и на повече пуб-**

**личност на съдебните институции.** Те препоръчват брифинги, пресконференции, отчети пред медиите, дни на отворените врати, гражданско наблюдение. „Хората трябва да са информирани, да знаят правата си и да ги търсят“.

Сравнителният преглед на отговорите по зададените въпроси в трите града показва определена тенденция. Анализът сочи, че **обществените оценки в Разград са с най-ясно очертани положителни нагласи.** Това се отнася за преценката на гражданите за работата на съдебната система и за нивото на доверие в отделните институции и магистрати.

**Обяснение на този факт би могло да се потърси в обстоятелството, че съдът в Разград в продължение на 4 години работи за налагане на публичния си образ, в активно сътрудничество с граждански организации.** Пред местната общност редовно са огласявани факти и резултати от гражданско наблюдение, осъществявано над съда; процесите на реформиране или застой в магистратурите са били предмет на обществена дискусия в медиите, професионалните общности, сред съдебните заседатели, в рамките на неправителствения сектор.

Проблемът за формирането на **публичния образ на съда и обществените нагласи и очаквания за реформите в съдебната система** могат да се проследят в **развитие**, ако се направи ретроспективен анализ на резултатите на аналогичен проект, осъществен от същия екип през 2007 година. Тогава предмет на мониторинга бяха съдилищата в пет области на Североизточна България.

**Проведеното допитване в Разград, Добрич, Силистра, Търговище и Шумен** показва, че и в тези градове огромното мнозинство (81 %) получава информация за дейността на съда от медиите и най-вече от телевизията.

Независимо от начина, по който гражданите съставят мнение за случващото се в храма на Темид, тенденцията на повишаващи се изисквания и очаквания към съдебната власт личи ясно.

**Половината запитани оценяват бързината и ефективността на съдебната система като незадоволителни.** Приблизително същият процент от анкетираните считат, че служителите в съдебните канцеларии са недостатъчно любезни и експедитивни.

Претенции са изразени и към прозрачността и ефективността на съдилищата. Повече от една трета от интервюираните оценяват откритостта на третата власт към обществото като недостатъчна. Почти толкова изразяват и мнение, че магистратите не са достатъчно обективни и безпристрастни в решенията си.

**Независимо, че през 2007 година около 40% от анкетираните в петте града изразяват доверие в съда, около 50% са хората, които считат, че магистратите са носители на корупционни практики.** Тенденцията видимо се е развила скокообразно в рамките на една година, защото статистическите данни от проведения през 2008 година мониторинг показват стряскащите стойности от над 90%, говорещи за корупция в наблюдаваните съдилища.

Добросъвестният анализ на резултатите обаче изисква не просто механично сравнение на стойностите от двете последователни проучвания. Увеличената критичност в отговорите на гражданите през 2008 не може и не трябва да бъде обяснявана само с простото нарастване на отрицателните практики в количествено изражение. По-високите проценти на критични оценки всъщност са израз на повишените изисквания на обществото към съдебната система. Те са резултат и на активната роля на медиите, които все по-често фокусират обществен интерес към проблемите в съдебните зали. **Тази обща атмосфера на повишена възискателност и на засилени очаквания създава благоприятния климат на силен обществен натиск за същностна промяна на практиките в българските съдилища.**

В този смисъл усилията на гражданския сектор, сред които са и проектите, осъществени от Центъра на неправителствените организации в Разград през 2007 и 2008 г., дават несъмнен резултат.